

Dr. Jan Ridderbos Niczn.
(* 7 mei 1942, † 7 maart 2018)

Jan Ridderbos stamde uit een geslacht van prominente gereformeerde godgeleerden: hij werd geboren in de kleine Drentse gemeente Tweede Exloermond als zoon van de pastor loci dr. Nicolaas Herman Ridderbos en van Wilhelmina Margaretha de Rooij, dochter van een broodfabrikant uit Leiden en in haar latere leven presidente van de Landelijke Bond van Gereformeerde Vrouwenverenigingen. Jan werd genoemd naar zijn grootvader prof.dr. Jan Ridderbos (1879-1960), hoogleraar in de oudtestamentische vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Diens beide zoons volgden in zijn spoor: Nicolaas Herman Ridderbos (1910-1981) als oudtestamenticus aan de VU, en Herman Nicolaas Ridderbos (1909-2007) als nieuwtestamenticus aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Jan jr. voelde aanvankelijk weinig aandrang om in dat spoor verder te gaan. Sterker nog: van kindsbeen af – en daartoe zeker gestimuleerd door zijn moeder – ontwikkelde hij een grote interesse voor de beeldende kunsten en overwoog zelfs enige tijd om zich tot modeontwerper te ontwikkelen. Toch zou hij uiteindelijk predikant worden, maar dan wel één die er altijd onberispelijk uitzag. En samen met zijn vrouw Auckjen Boersma legde hij in de loop van de tijd een prachtige kunstcollectie aan. In één van de verworven kunstwerken ('*Pleurant 4*' van Nicolaas van Os) herkende Jan zich zelf:

Voor mij is dit een portret van mij zelf: mijn grote handen, mijn soms te scherpe mond, en tegelijk de behoefte om in mijn schulp te kruipen.

Jan en Auckjen waren in 1968 gehuwd en kregen samen drie kinderen.

Nadat hij als doctorandus zijn theologische studie aan de VU had afgerond, betrokken Jan en Auckjen eind 1971 als jong predikantenechtpaar de pastorie van 's Graveland. De jonge dominee werd er op 2 januari 1972 door zijn vader in het ambt bevestigd. Na 's Graveland diende Jan Ridderbos nog drie andere gemeentes in den lande: Nijmegen (1978), Zwolle-Berkum (1984) en Haren (1994 tot zijn emeritaat in 2007). Gedurende de 35 jaar waarin Jan Ridderbos zijn ambt vervulde, ontwikkelde hij zich tot een begenadigd predikheer die volle kerken trok. Hij ging bij de keuze van zijn thema's volstrekt eigen wegen, verafschuwde het oecumenisch preekrooster ('*Vervang het leesrooster door een leefrooster!*') en haalde in 2002 zelfs het Journaal met de aankondiging van een speciale 'Harry Potter-dienst'! Zo'n dienst viel uiteraard niet bij iedereen in de smaak en leverde een pittig debat op in '*Trouw*' en tijdens een bijeenkomst te Zuidbroek, die speciaal daarvoor georganiseerd was door het regiocomité van de VU-vereniging, waarvan Jan jarenlang een actief en betrokken lid was. Hij vond het uiteindelijk moeilijk om zijn toga aan de wilgen te hangen en dat bewoog hem ertoe om kort voor zijn emeritaat een advertentie te plaatsen in het '*Centraal Weekblad*' waarin hij te kennen gaf zijn werk als emeritus-predikant nog te willen voortzetten in een andere gemeente. Helaas ontving hij daar geen reacties op en dus verhuisde hij met Auckjen naar Kloosterveen, de nieuwe wijk van Assen.

Daar kon hij zich volledig wijden aan zijn andere grote liefde: de kerkgeschiedenis. Jan Ridderbos was op 23 september 1994 aan de VU gepromoveerd op een proefschrift dat als titel droeg '*Strijd op twee fronten – Schilder en de gereformeerde 'elite' in de jaren 1933-1945 tussen aanpassing, colla-*

boratie en verzet op kerkelijk en politiek terrein'. Promotoren waren prof.dr. Ger van Roon en prof.dr. Jan Veenhof. Volgens Jan zou Schilder zich in 1942 tijdens zijn onderduik in een soort 'Innere Emigration' begeven hebben om zich geheel op de strijd rond de leergeschillen te kunnen concentreren zonder zich verder nog te bekommeren om het verzet. Die conclusie werd uiteraard niet door de vrijgemaakten geapprecieerd, van wie sommigen de jonge doctor vervolgens verweten dat de inhoud van de leergeschillen, die tenslotte zouden leiden tot de kerkscheuring van 1944, te weinig aandacht zouden hebben gekregen. Jan verweerde zich later in het boekje 'Een kerk in beroering', dat hij samen met zijn Harense collega Evert Overeem (NB oudsynodepreses!) schreef.

Nadien bleef de thematiek van het kerkelijk verzet in de oorlog, en dan vooral de lotgevallen van predikanten-in-verzet, hem intens bezighouden. Aan hen wijdde hij zijn boek 'Predikanten in de frontlinie', dat in 2015 tijdens een indrukwekkende bijeenkomst in de Keizersgrachtkerk werd gepresenteerd. En vervolgens ging zijn aandacht ook uit naar de inwoners van zijn nieuwe woonplaats Assen die de oorlog niet hadden overleefd, verzetsmensen en burgerslachtoffers, maar vooral ook de grote groep Joodse Assenaren die omkwam in de vernietigingskampen. En tenslotte leidde juist zijn onderzoek naar de omgekomen Asser Joden ertoe dat Jan op een onnavolgbare wijze en met grote inzet de grote Joodse begraafplaats aan het Twijfelveld buiten Assen letterlijk in kaart heeft gebracht. Daartoe werden verloren gegaane grafboeken opgespoord en de gegevens daaruit gedigitaliseerd en voor iedere belangstellende toegankelijk gemaakt. Tenslotte werden die data ook nog in boekvorm uitgegeven en werd – vooral dankzij Jans inspanning – een kleine gedenksteen onthuld op de plaats van waar de laatste Asser Joden werden weggevoerd. Voor dit alles heeft Jan Ridderbos zich gedurende de laatste jaren van zijn leven ingespannen, toen zijn gezondheid al veel te wensen over liet, en daarvoor verdient hij, ook nu hij gestorven is, veel waardering en grote dank. Hij overleed nog onverwacht op 7 maart 2018 te Assen.

Moge zijn naam geschreven staan in het boek der Levenden.*

Geert C. Hovingh
10 september 2018 (Rosh Hasjanah).

* Wens die steeds wordt uitgesproken op Rosh Hasjanah (Joods Nieuwjaar) en die met de letters T.N.S.B.H. (afkorting van de Hebreeuwse tekst 'Tehi Nafsjo Tseroera Bi-tseror Hachajjiem') op veel Joodse grafstenen wordt vermeld (joodsebegraafplaatsassen.nl).

Beknopte bibliografie

Jan Ridderbos, *Strijd op twee fronten – Schilder en de gereformeerde ‘elite’ in de jaren 1933-1945 tussen aanpassing, collaboratie en verzet op kerkelijk en politiek terrein* (diss.; 2 delen, Kampen, 1994).

Evert Overeem & Jan Ridderbos, *Een kerk in beroering – Gereformeerden tussen 1933 en 1945* (Kampen, 1995).

Jan Ridderbos, *Predikanten in de frontlinie – De gevolgen van deelname aan het (kerkelijk) verzet in Nederland tijdens WO II* (Barneveld, 2015).

Germa Greving & Jan Ridderbos, *Asser Oorlogsmonumenten – Herinneren en herdenken 1940-1945* (Assen, 2015)

Dr. Jan Ridderbos, *Kroniek van de Jodenvervolging te Assen* (Assen, z.j.).

K.W. van Hasselt, H.W. van den Beukel, J. Ridderbos, *De Drentse Sjoa – Joodse oorlogsslachtoffers in de provincie Drenthe* (Assen, 2016).